

تحلیل نقش رفتار آموزشگر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی و تدوین یک مدل نظری

فیض الله منوری فرد^{۱*}، بهمن خسروی پور^۲، لاله صالحی^۳ و بهاره عابدی^۴

^۱ دانشجویان دکتری آموزش کشاورزی، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان، ^۲ دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین خوزستان، ^۳ دانشجوی دکتری ترویج کشاورزی، پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران

چکیده

فراگیران به واسطه پیشرفت تحصیلی به موقعیتی دست می یابند که از حداکثر نیروی درونی و بیرونی خود برای دستیابی به اهداف آموزش عالی استفاده و شرایط لازم برای زندگی اجتماعی موفق را کسب می نمایند. برعکس، عدم موفقیت در تحصیل زمینه ساز مشکلات فردی و اجتماعی عدیده و انحراف از دستیابی به اهداف سیستم آموزشی است. این در حالی است که اساسی ترین عامل برای ایجاد شرایط مطلوب جهت تحقق هدف های آموزشی، آموزشگر است. لذا، حق فراگیران این است که به وسیله آموزشگران توانمند آموزش ببینند؛ چرا که توانایی های کسب شده توسط فراگیران در جهت حل مسائل و پیشرفت تحصیلی در ارتباط مستقیمی با توانایی فنی و تجربی آموزشگران است. نکته اساسی در این بین آن است که توانایی های آموزشگران چگونه بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان اثرگذار بوده و چه ساز و کاری در آن درگیر می شود؟ لذا، هدف کلی پژوهش حاضر که به روش بررسی منابع و مطالعه کتابخانه ای انجام شد؛ تحلیل نقش رفتار آموزشگران بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی بود. مدل نظری پژوهش نشان داد که ویژگی های رفتاری آموزشگران (مهارت های ارتباطی، حرفه ای و صلاحیت های شخصیتی) از راه اثرگذاری بر ویژگی های شناختی دانشجویان (خودکارآمدی، خلاقیت، اعتماد به نفس و انگیزه)، پیشرفت تحصیلی آنان را تحت تاثیر قرار می دهد.

واژه های کلیدی: آموزشگر، فراگیر، تئوری شناختی - اجتماعی، خودکارآمدی

مقدمه

در سال های اخیر علاقه ای دوباره به نقش آموزشگران به عنوان عنصری کلیدی برای بهبود اثربخشی در نظام آموزشی به وجود آمده است (Darling-Hammond and Youngs, 2002). چرا که اساسی ترین عامل برای ایجاد شرایط مطلوب جهت تحقق هدف های آموزشی، آموزشگر است. اوست که می تواند کاستی های کتاب های درسی و کمبود امکانات آموزشی را با توانایی های خود، جبران نماید و یا بهترین محیط آموزشی و موضوع تدریس را با عدم توانایی خود در ایجاد ارتباط عاطفی مطلوب، به محیطی غیر فعال و غیر جذاب تبدیل کند (حسینی، ۱۳۸۵). بر همین اساس، تا چند دهه ی پیش، تمرکز بسیاری از پژوهش ها بر تعریف

ویژگی‌های اثرگذار بر مدارس و آموزشگران بود؛ اما پژوهش‌های اخیر بر ارزش افزوده‌ی ارتباط بین آموزشگران و یادگیری متمرکز شده‌اند. نتیجه این پژوهش‌ها شواهدی مبنی بر تاثیر آموزشگران بر یادگیری فراگیران فراهم نموده‌است (Ney et al, 2004). در همین راستا سندرز و همکاران^۱ (۱۹۹۷) نشان دادند که پیشرفت تحصیلی پایین فراگیران در ارتباط با غیر اثربخش بودن معلمان آنان است.

فراگیران به واسطه پیشرفت تحصیلی به موقعیتی دست می‌یابند که از حداکثر نیروی درونی و بیرونی خود برای دستیابی به اهداف آموزش عالی استفاده و شرایط لازم برای زندگی اجتماعی موفق را کسب می‌نمایند. برعکس، عدم موفقیت در تحصیل زمینه ساز مشکلات فردی و اجتماعی عدیده و انحراف از دستیابی به اهداف سیستم آموزشی است (صفدری ده چشمه و همکاران، ۱۳۸۳). بنابراین، حداقل حق فراگیران این است که به وسیله آموزشگران توانمند آموزش ببینند؛ چرا که توانایی فنی و تجربی آموزشگران در ارتباط مستقیمی با توانایی‌های کسب شده توسط فراگیران در جهت حل مسائل است (Feng, 2009). نکته اساسی در این بین آن است که توانایی‌های آموزشگران چگونه بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان اثرگذار بوده و چه ساز و کاری در آن درگیر می‌شود؟ لذا، هدف کلی پژوهش حاضر پاسخگویی به همین سوال و تدوین مدل نظری برای آن است. بدین منظور، ابتدا به بررسی مهارت‌های رفتاری مورد نیاز آموزشگران به منظور ایجاد زمینه‌های پیشرفت تحصیلی فراگیران بررسی خواهد شد؛ و پس از آن بر اساس دیدگاه شناختی - اجتماعی ویژگی‌های شناختی موثر بر پیشرفت تحصیلی فراگیران و نقش آموزشگران در رشد این ویژگی‌ها، مورد بحث قرار می‌گیرد. در پایان، به منظور بهبود فرایند آموزشی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی، پیشنهادهایی ارائه می‌شود.

مهارت‌های رفتاری مورد نیاز آموزشگران

علیخانی و مهرمحمدی (۱۳۸۴) آموزشگر ایده‌آل را فردی می‌دانند که ضمن به کارگیری هوشمندانه دستاوردهای پژوهشی، با اتکا به درون‌فکنی، دریافت‌های شهودی، بصیرت آنی و خلاقیت، به خلق و تولید دانش حرفه‌ای بپردازد. آموزشگر ایده‌آل یک آموزشگر تجربی است و تلاش می‌کند، حتی در جریان تدریس آگاهانه به رفع کمبودها و نارسایی‌ها همت گمارد. همچنین، ایشان با توجه به دیدگاه خود شکوفایی بیان می‌کنند که آموزشگر به هریک از فراگیران به عنوان یک انسان و نه به عنوان عضوی از یک گروه یا کلاس، نگاه کند؛ یعنی باید به فرد آنان از زاویه فردیت و وجوه متمایزی که ممکن است با دیگران داشته باشند، بنگرد. افزون بر این، آموزشگران باید بتوانند روابط انسانی و عاطفی بسیار نزدیکی بین خود و فراگیران نسبت به محتوای آموزش ایجاد کنند و تا زمانی که آموزشگر در تجربه یکایک فراگیران حضور نیابد، از درک چنین تجربه‌ای عاجز خواهد ماند. بر این اساس، پفیانکو^۲ (۲۰۰۹) بیان می‌کند که آموزشگرهای موفق باید از چهار نوع یادگیری به شرح زیر، بهره‌مند باشند.

۱. یادگیری در باره دانایی‌های مورد نیاز، شامل: پردازش، انتخاب و بهره‌برداری از اطلاعات، توانایی یادگیری اثربخش در محیط یاددهی، تدوین برنامه‌های توسعه حرفه‌ای؛
 ۲. یادگیری چگونه عمل کردن، شامل: بروز توانایی مرتبط با کار- حرفه (سطح فردی و گروهی) با توجه به شرایط کاری؛
 ۳. یادگیری ویژگی‌های شخصیتی - شناختی، شامل: عرضه و به کارگیری شخصیتی مناسب برای ایجاد تعادل بین جنبه‌های روحی و جسمی زندگی، داشتن توانایی پاسخگویی و مسئولیت شخصی برای تصمیم‌ها و اقدام‌ها، به کارگیری مهارت‌های فکری (انتقاد، خلاق، حل مسئله و نظایر آن) در حد خبرگی؛ و
 ۴. یادگیری زندگی با یکدیگر، شامل: تمرین ارتباط میان فردی برای شناخت، دوستی و هماهنگی بیشتر.
- طبق آنچه که عنوان شد، می‌توان مهارت‌های مورد نیاز برای یک آموزشگر و به تبع آن، آموزشگران کشاورزی را در فرایند تدریس و یادگیری در سه دسته‌ی مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های حرفه‌ای و مهارت‌های شخصیتی طبقه بندی نمود.

1. Sanders et al

1. Pefyanco

ویژگی‌های شناختی موثر در پیشرفت تحصیلی دانشجویان

شاید بتوان گفت که محور بنیادی نظام‌های آموزشی آینده، انگیزش و مطالعات مربوط به آن است. زیرا در دیدگاه انسان‌گرایی، برنامه‌های درسی به سوی ارتباط با معنا و مفهوم شخصی گرایش دارند و یادگیری مفاهیم با رشد عاطفی تلفیق شده است و به موضوع خودپنداره فراگیران توجه زیادی می‌شود. افراد در درون منابع بسیار برای خودفهمی و تغییر خودپنداره، نگرش‌های پایه و دستیابی به رفتارهای خود-راهبرد قرار دارند که در صورت فراهم شدن زمینه، این منابع به کار گرفته می‌شوند (فانی و خلیفه، ۱۳۸۹). نظام آموزشی انسان‌گرایانه، خودپنداره را جزء جدایی‌ناپذیر از یادگیری و رشد فراگیران می‌داند و مدعی است که میان خودپنداره مثبت با یادگیری و پیشرفت تحصیلی ارتباط وجود دارد و کار آموزشگر را فراهم نمودن زمینه مناسب برای دستیابی به خودپنداره مثبت (خودکارآمدی) و عملکرد مناسب برای فراگیران می‌داند (مهر محمدی، ۱۳۷۹). لذا، به منظور فراهم ساختن بستر مناسب برای پرورش خودپنداره فراگیران و شکل‌گیری احساس مهم بودن و ارزشمندی در آنها، آموزشگران باید به نکاتی توجه داشته باشند که از مهمترین آنها، مهارت‌های برقراری ارتباط جهت اثربخشی آموزشگر و ادراک صحیح فراگیر از وی است (شریفی، ۱۳۶۸).

دیدگاه شناختی-اجتماعی، در شکل‌گیری و تغییر باورهای خودکارآمدی، دیدگاه مثبتی بر عاملیت اتخاذ کرده است که در آن افراد تولیدکننده تجربیات و شکل‌دهنده رویدادها هستند. در میان سازوکارهای عاملیت انسانی، هیچ یک نافذتر از باورهای خودکارآمدی شخصی نیست (بخشایی، ۱۳۸۶). مفهوم خودکارآمدی به باور فرد به توانمندی‌های خود در جهت سامان‌دهی به انگیزه‌ها، منابع و فعالیت‌ها در بازه زمانی مشخص اشاره دارد که هدف آن، دستیابی به اهداف از پیش تعیین شده است (Mueller & Dato, 2013). به اعتقاد بندورا (۱۹۹۳) باورهای خودکارآمدی از طریق تأثیر بر روی الگوهای تفکر می‌توانند عملکرد را کاهش یا افزایش دهند. کسانی که به کارایی خودشان در حل مسائل خود اعتقاد راسخ دارند، هنگام رویدادهای تولیدکننده فشار روانی، از نظر تفکر تحلیلی کارآمد می‌مانند. اما افرادی که به توانایی‌های حل مسائل خوشان شک دارند، آشفته فکر می‌کنند. احساس کارایی نیرومند به فرد امکان می‌دهد حتی در صورت رو به رو شدن با فشار روانی موقعیتی و بن‌بست‌های حل مسأله، تمرکز خود را بر تکلیف ادامه دهد. در مقابل، خودباوری تصمیم‌گیرندگان را از تفکر بر تکلیف منحرف می‌کند؛ به طوری که توجه آنها به نارسایی‌های خود تکلیف معطوف می‌شود. افراد با احساس خودکارآمدی بالا تمرکز انرژی‌شان به تحلیل و رفع مشکلات گرایش دارد، در صورتی که افراد با خودکارآمدی ضعیف غرق در نگرانی‌های ارزشیابی می‌شوند؛ مانند شک در باره مهارت‌ها و توانایی‌هایشان و پیش‌بینی شکستشان قبل از اینکه تلاششان را در حل مسأله به کار گیرند. این باورهای منفی باعث افزایش فشار روانی، کاهش استفاده از راهبردهای شناختی و در نتیجه عدم پیشرفت تحصیلی می‌شود (اژه‌ای و همکاران، ۱۳۶۰). بنابراین، به منظور جلوگیری از افت تحصیلی و دستیابی به اهداف آموزشی تعیین شده، لازم است که علاوه بر ایجاد خودکارآمدی در فراگیران، شایستگی‌های دیگری همچون خلاقیت، تفکر انتقادی و حل مسأله نیز به آنها آموزش داده شود (Bell, 2008).

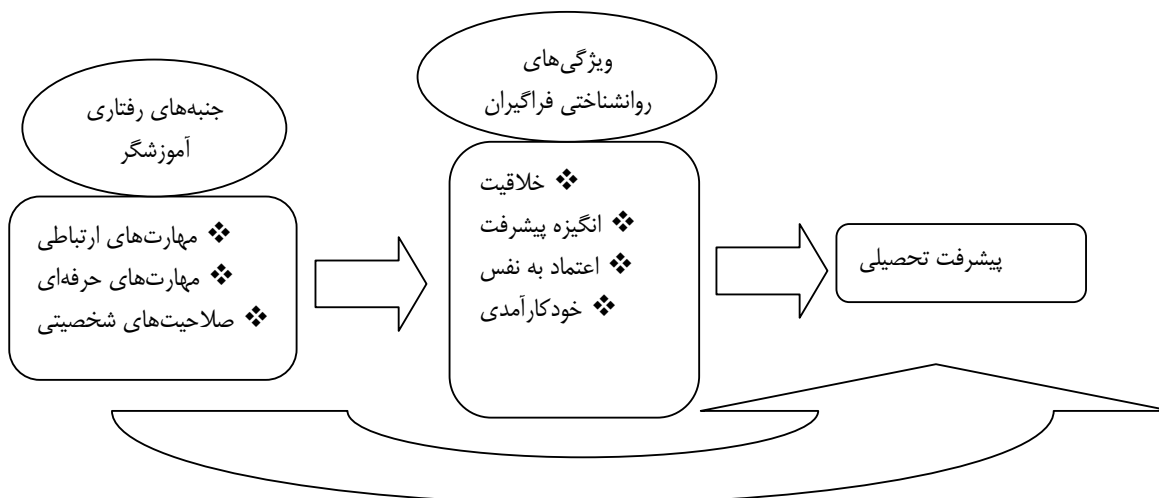
نقش آموزشگران در پرورش ویژگی‌های شناختی فراگیران

آموزشگر به عنوان یکی از عوامل کلیدی محیطی در توسعه خودکارآمدی، دانش فنی و مهارت‌های دانشجویان اثرگذار است (Baum & Locke, 2004). با این وجود، دانش زیادی در زمینه این که آموزشگر چه میزان بر خودکارآمدی و به تبع آن خلاقیت، اعتماد به نفس، تفکر انتقادی و حل مسأله مؤثر است، وجود ندارد (Barbosa, Gerhardt & Kickul, 2007). استدلال شده است که برنامه‌های آموزشی فرصت‌های مختلفی را برای دانشجویان به منظور توسعه جنبه‌های مختلف خودکارآمدی همچون: مهارت، تجربه، مدل‌سازی، رضایت اجتماعی و قضاوت در مورد ویژگی‌های روانشناختی خود، فراهم می‌کند (Pihie & Bagheri, 2010). علاوه بر این، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که از راه آموزش، برداشت دانشجویان از ظرفیت‌های شناختی خود افزایش یافته و انگیزه آنها برای درگیر شدن در فرایند یادگیری بالا می‌رود (Wilson et al, 2007; Fayolle, Gailly and Lassas-Clerc, 2006; Kasouf, Morrish & Miles, 2013).

تدوین مدل نظری

با توجه به مطالب ارائه شده، می‌توان بیان نمود که بر اساس تئوری شناختی- اجتماعی، پیشرفت تحصیلی فراگیران تحت تأثیر ویژگی‌های شناختی آنان قرار می‌گیرد. در این بین ویژگی خودکارآمدی از اهمیت بیشتری نسبت به سایر ویژگی‌ها برخوردار بوده به طوری که بر سایر ویژگی‌ها همچون خلاقیت، اعتماد به نفس، انگیزه پیشرفت و ... اثرگذار است. همچنین، مشخص شد که آموزشگر به عنوان عنصری محیطی و رکن اصلی فرایند تدریس، می‌تواند بر ویژگی‌های شناختی فراگیران اثرگذار باشد. در این بین مهارت‌های ارتباطی، حرفه‌ای و صلاحیت‌های شخصیتی آموزشگران نقش ویژه‌ای ایفا می‌نمایند و با اثرگذاری بر ویژگی‌های شناختی (خلاقیت، اعتماد به نفس، خودکارآمدی و انگیزه پیشرفت) فراگیران، انگیزه‌ی لازم را در آنها به منظور درگیر شدن در فرایند یادگیری و تفکر خلاق به وجود می‌آورد و در نتیجه، زمینه‌های پیشرفت تحصیلی فراگیران فراهم خواهد شد. بر این اساس، مدل نظری پژوهش در شکل زیر ارائه شده است.

مدل نظری پژوهش

پیشنهادها

- با توجه به نقش ویژه آموزشگران در پرورش ویژگی‌های شناختی فراگیران پیشنهاد می‌شود:
- ✓ مدرسان رشته‌های کشاورزی باید دانشجویان را تشویق کنند تا به روش‌های متفاوت به مسائل نگاه کنند به جای اینکه پا فشاری کنند که تنها یک راه درست برای مسئله وجود دارد به عبارت دیگر به جای اینکه مانند دیگران قالبی فکر کنند، با استفاده از شیوه‌های تفکر خلاق شیوه‌های مختلف حل مسائل را بررسی نمایند.
 - ✓ در نظام آموزش عالی کشاورزی که شامل ابزارهای آموزشی، عملکرد استادان، دانشجویان و مدیریت است؛ بافت اجتماعی نظام آموزشی و بافت تعاملی بین اعضای نظام آموزشی باید به شکلی باشد که احساس باورهای خودکارآمدی فراگیران نیرومند شود و به فراگیران این باور را القا کند که می‌توانند کارها را در سازمان و اجتماع بهتر انجام دهند.

منابع

- اژه‌ای، ج؛ لواسانی، غ؛ مال احمدی، ا. و خضری آذر، ه. (۱۳۹۰). الگوی علی روابط بین سبک‌های فرزندپروری ادراک شده، اهداف پیشرفت، خودکارآمدی و موفقیت تحصیلی. روانشناسی، ۱۵ (۳): ۳۰۱-۲۸۴.
- حسینی، ا. (۱۳۸۵). الگی رشد خلاقیت و کارایی آن در ایجاد مهارت تدریس خلاق در معلمان ابتدایی. نوآوری‌های آموزشی ۵ (۱۵): ۲۰۱-۱۷۷
- صفدری ده چشمه، ف؛ دل آرام، م؛ پروین، ن؛ خیری، س؛ فروزنده، ن. و کاظمیان، ا. (۱۳۸۳). عوامل موثر در پیشرفت تحصیلی دانشجویان از نظر دانشجویان و اساتید دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهر کرد در سال ۱۳۸۳. دانشگاه علوم پزشکی شهر کرد، ۹ (۳): ۷۷-۷۱
- علیخانی، م. ح؛ و مهرمحمدی، م. (۱۳۸۴). بررسی پیامدهای قصد نشده (برنامه درسی پنهان) ناشی از محیط اجتماعی مدارس دوره ابتدایی اصفهان. علوم تربیتی و روانشناسی، ۱۲ (۴): ۱۴۶-۱۲۱
- فانی، ح. و خلیفه، م. (۱۳۸۹). بررسی رابطه ادراک از رفتار معلم با خودپنداره‌ی تحصیلی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دوره‌ی راهنمایی شهر شیراز. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱ (۹): ۶۴-۳۷
- مهر محمدی، م. (۱۳۷۹). باز اندیشی فرایند یاددهی-یادگیری و تربیت معلم. تهران: انتشارات مدرسه.
- Barbosa, S. D., Gerhardt, M. W., & Kickul, J. R. (2007). The role of cognitive style and risk preference on entrepreneurial self-efficacy and entrepreneurial intentions. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 13(4), 86-104.
- Darling-Hammond, L., & Youngs, P. (2002). Defining "highly qualified teachers": What does "scientifically-based research" actually tell us? *Educational Researcher*, 31(9), 13-25.
- Fayolle, A., Gailly, B., & Lassas-Clerc, N. (2006). Assessing the impact of entrepreneurship education programmes: a new methodology. *Journal of European Industrial Training*, 30(9), 701-720.
- Feng, L. (2009). Opportunity Wages, Classroom Characteristics, and Teacher Mobility. *Southern Economic Journal*, 75(4).
- Kasouf, C. J., Morrish, S. C., & Miles, M. P. (2013). The moderating role of explanatory style between experience and entrepreneurial self-efficacy. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 1-17.
- Mueller, S. L., & Dato-on, M. C. (2013). A cross cultural study of gender-role orientation and entrepreneurial self-efficacy. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 9(1), 1-20.
- Pihie, Z. A. L., & Bagheri, A. (2010). Entrepreneurial attitude and entrepreneurial efficacy of technical secondary school students. *Journal of Vocational Education and Training*, 62(3), 351-366.
- Sanders, W. L., Wright, S. P., & Horn, S. P. (1997). Teacher and classroom context effects on student achievement: Implications for teacher evaluation. *Journal of personnel evaluation in education*, 11(1), 57-67.
- Wilson, F., Kickul, J., & Marlino, D. (2007). Gender, entrepreneurial Self-Efficacy, and entrepreneurial career intentions: Implications for entrepreneurship Education. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 31(3), 387-406.

Analyzing the Role of Teachers' Behavior in Agricultural Students' Academic Achievement and Design a Theoretical Framework

Feyzah Monavvarifard^{*1}, Bahman Khosravi pour², Laleh Salehi³, Bahareh Abedi⁴

^{1,4} PhD Students of Agricultural Education, Ramin Agricultural and Natural Resources University, Ahvaz, Iran. ² Science assistant of department of Agricultural Extension and Education, Ramin Agricultural and Natural Resources University, Ahvaz, Iran. ³ PhD Students of Agricultural Extension, University College of Agriculture and Natural Resources, Tehran, Iran.

Abstract

Students gain a situation by academic achievement that they can use their abilities to achieve higher education goals and better social life. But lack of academic success creates many individual and social problems and deviation of the educational system objectives. However, teacher is the most important and essential factor for achieving to the educational goals. Thus, it is necessary that students were educated by competent educators, since the students' abilities in order to problem solving and academic achievement were associated with teachers' capability. It is noted that how educators' abilities influence on students academic achievement and what mechanism is involved in it? Hence, this review aims was analyzing the role of teachers' behavior in agricultural students' academic achievement and design a theoretical framework. This study theoretical framework showed that teachers' behavioral characteristics (communication skills, professional skills and personal competencies) influence on students cognitive characteristics (self-efficacy, creativity, self confidence, motivation) and finally led to students' academic achievement.

Key Words: Educator, Learner, Cognitive – Social theory, Self-Efficacy